

Осипова Зоя Афанасьевна

МБДОУ «ЦРР-детский сад «Кэнчээри»

с. Амга, Амгинский район

«Сахалы остуол оонньуута»

Темата «Сахалы остуол оонньуута»

Үөрэтэр сыала:- Сахалы остуол оонньуутун быраабылатын тутуһан оонньуурун үөрэтии.Саһа тыллары билисии (Алаас. балаһан,көмүлүөк,наара орон,иэрэгэй тырыһынка.)

Сайыннараһа сыала: - Болһомтону, өйгө хатыыр дьобуру,тарбах былчыһын сайыннараһа,музыка тэтиминэн эти-сиинин эрчийии.

Иитэр сыала: Тулуурдаах,дьулуурдаах, бэйэтигэр эрэллээх, булугас өйдөөх, сиэрдээх буоларыгар иитии.

Соруктара:

- Оһо оонньууттан үөрүүнү-көтүүнү,дуоһуйууну ыларыһа ситииһи. Остуол оонньууларыһа билитиннэриһи,тылын саһаһаһын байытыһы

- Сахалы остуол оонньуутугар уһуйуу.

Туттуллар матырыһааллар. Сахалы остуол оонньуута; Слайдка алаас, ат, хатыһа, балаһан иһэ, сахалы иһиттэр ойуулары, көмүлүөк оһох, сэргэ, балаһан макета, музыка, дэйбиир, пазл.

Оонньуу дьарыһа хаамыһа. (хомус тыһаһыһан оһолор киирэллэр)

1 чаһа

Иитээчи –Оһолоор, дорооболорун .Мин Зоя Афанасьевна диэн ааттаахпыһаБүгүн биһиги былыыр-былыр өбүгэлэрбит тутунан дьарыһтанан, хайдах оһорбуттарыһа билсизэһпит.

– Өбүгэлэрбит диэн кимнээһи ааттыбыһыһи? “Өбүгэ” диэн биһиги эбээлэрбит, эһээлэрбит. Кинилэр бу дойдуга көһөн кэлэн,алаастарыһанолоһорбуттар. **(Слайд 1 көрдөрүү)** (Интерактивнай доскаһа сибэккилээх күөллээх алаас макеты көрүү). Алаас диэн сибэккилээх,ходуһалаах,күөллээх ыраас кизэн сир тула өттө тыаллаах ,хатыһнардаах чаран буолар.

Дьэ бу алааска өбүгэлэрбит балаһан туттан оһороллор. Көрүн эрэ оһолоор, олбалаһанна барабыт да?

Оһолор эһииттэрэ – барабыт.

Иитээчи - Оһолоор тутунан барабыт онно массыһыһа тийбэт. Былыр атыһан,оһуһунан айанныһыллара.

Оһолор эһииттэрэ – атыһан (2 слайд, ат)

Иитээччи- Чэ эрэ оџолоор, билигин бары ат туйаџын тыаһынан аппытыгар олорон балаџанна барыахпыт. (, оџолор ат туйаџын тыаһынан тэтиминэн хамсанан төгүрүччү эргийэн балаџанна баар буолаллар.**3 слайд Балаџан**) Оџолоор көрүн бу курдукөбүгэлэрбитбалаџаны туруору мастан оностоллоро, буорунан сыбыыллара,кыһын түннүктэрин мууһунан оностоллоро. Оџолоор, тоџо түннүктэрин мууһунан оностоллоро буолуой? Ол саџана өстүөкүлэ диэн суоџа. **Онтон балаџан таһыгар сэргэтуруораллара.** Оџолоор, өбүгэлэрбит сэргэни тоџо туруорар эбиттэрий? Сэргэ халлаантан сүр ыларга аналлаах мас. Сүр сэргэнэн киирэн баран, сиргэ тула тарџанар. Оччоџо от-мас учугэйдик үүнэр, сүөһү-ас элбиир, дьон чэгиэн-чэбдик олорор. Дьэ ити туһугар сэргэни туруорар эбиттэр,уонна сэргэџэ аттарын баайаллар эбит.

Балаџан ортотугар көмүлүөк оһох турар. Көмүлүөк диэн саха оһоџун урут ааттыыллара. Сахалар үс атахтаах төгүрук остуоллаахтара-сандалы диэн буолар.Истиэнэни кыйа наара орон диэн оностоллоро.

2 - чааһа

Соһуччу түгэн – (4 слайд Бэйбэрикээн санарар)

Бэйбэрикээн эмээхсин: – Оџолорум барахсаттар, дорооболорун.миэхэ ыалдьытыыы кэлэргитин кэтэһэ олоробун. Эһиги былыргы өбүгэлэрбит тустарынан кэпсэтэргитин истэн үөрэн олоробун.дьэ өбүгэлэрбит бу маннык оностон олорон ааспыттар.

Иитээчи -

Оџолоор, бу көмөлүөк оһох иннигэр остуоруйалыыллара таабырын таайсаллара, олонхо истэллэрэ оџолорун кытта остуол оонньуутун оонньууллара , тоџо диэтэххэ урут телевизор ,телефон,оонньуур суох кэмэ эбит. Ол иһин оџолоругар маһынан тыксаан, хаамыска, тырыынка.иэрэгэй хабылык оонньуур онорон оонньотоллорэбит, онтон мин эһиэхэ ханнык остуол оонньуутун оонньоторбун, ойууну онордоххутуна билиэххит.

3 -чааһа.

Пазлы хомуйуу (остуол оонньуута хабылык,иэрэгэй)

- **Иэрэгэй** (иэрэгэйи көрдөрүү)

Иитээччи - Бу иэрэгэй быраабылатын быһаарыам, онтон оонньоон көрүөхпүт.

-(Бу оонньуулары оонньоохпүт иннинэ тарбахтарбытын эрчийэбит)–

- бастаан ытыстарбытын аалан сылытабыт.

Иэрэгэйи эргитии. (оџолорго иэрэгэйи туттуаран көрдөрүү)

- аны билигин бу сахалыы иэрэгэй оонньоунан хайдах оонньуурга үөрэтиэм. (бастаан иитээччи хайдах эргитэ оонньоуру көрдөрөр)

Чэйин эрэ оџолоор, иэрэгэйи мин хайдах эргипшиппин көрдүгүт дуо? (оџолор – көрөн) сөп, өйдөөн көрбүтгэр маладьыастар. Билигин эһиги эмиэ бэйэџит эргитэн көрүн эрэ.) Мин билигин хамаанда биэрдэхпинэ бэлэмнэнбит икки ытыскыт икки ардынан эргитэн остуол ньууругар тутан турабыт” чэ”-диэннэ ыһыктан кэбиһээрин.. Бары оонньоохпүт.

- Ким киэнэ саамай өр эргийэр эбитий? Иэрэгэй эргийэр бириэмэтигэр иитээччи оџолорго барыларыгар сахалыы тылы хатылатар: “мас оонньуур иэрэгэй, тохтообокко остуол ньууругар эргийэн тэлээр оџолорго хатылатыы) бары күрэхтэһэн үөрэллэр-көтөллөр.

Иитээччи – Иэрэгэйбит тэннэ тохтоото. Маладьыастар бары сатаатыгыт.

- **Хабылык**(хабылыгы көрдөрүү)

Оџолоор бу хабылык хайдах оонньонорун билэџит да?

Хабылык эмиз тусна быраабылалаах болбойон көрүн, бу оонньуу икки мүн.иһигэр оонньуулар күрэхтэргэ. Оҕолор 20 устуука хабылыгынан оонньуулар. Ытыспытыгар хабылыгы уурабын өрө быраҕан баран ытыһым көхсүгэр түһэрэбин уонна өрө быраҕаат бири тардан ылабыт инник биэс хабылык хаалыар диэри оонньуубут онтон биһи барытын хабабыт. Бири туора ылан уурабыт.онтон түөрдү ытыспытыгар ууран өрө быраҕаат илии көхсүгэр түһэрэбит уонна өрө быраҕаат бири тардан ылабыт.онтон үс хаалбытын эмиз инник барытын хабабыт. Бири туора ылан уурабыт,ол кэннэ иккини оонньуубут илии көхсүгэр иккиэнрин түһэрэбит бири тардан ылабыт.уонна бүтэһик биир хабылыгы эмиз ытыспытытан көхсүтүгэр түһэрэн баран аата суох уонна ылгын чылгыйа тарбахтар икки ардыларыгар хабаан ылыахтаабыт. Онтон хабылыгы үөрэтиэхит иннинэ тарбах эрчиллиилэрин оноруохпут.

- Оҕолор көрүн эрэ бу хабылыгы оонньоохтарын иннинэ ,бастаан бу шаригы хаба үөрэниэхтээхпит,

- ытыспытыгар уурабыт уонна ытыспыт көхсүгэр түһэрэн баран үөһэ быраҕан баран, хабаан ылыахтаахпыт.

(оҕолор син сатаабыттары кэннэ) маладьыастар.

-оҕолоор, аны биридии устуука хабылыктары ылан ытыспыт үрдүгэр ууран баран өрө быраҕаат хабаан ыларга эрчиллиэбин. (маладьыастар!)

Бу оонньуулары биһиги өбүгэлэрбит оҕо толкуйдуур дьобура, илиитин тарбахтарынын имэ сайдарыгар толкуйдаан маһынан онорбуттар.Бэйбэрикээн эмээхсин бу оҕотугар оонньооптук оонньоура . Көмүлүк иннигэр оҕолору кытта остуол оонньоутун оонньоуулар эбит , тоҕо диэтэххэ урут телевизор ,телефон,оонньоур суох кэмэ эбит оҕолоругар маһынан бэйэлэрэ оонньоур онорон оонньотоллор.

4 - чааһа

Хамсаныылаах эрчилли. Билигин сынньана таарыйа хамсаныылаах эрчиллиилэри музыка доҕуһуолунан оноруохпут.(**Сахалыы оһуор музыката тыаһыыр**)

5. чааһа (слайд **Бэйбэрикээн сангата. Таабырын таайыы, толкуйдатар оонньоу “Ураты ойууну булан таай”**)

Бэйбэрикээн эмээхсин: Билигин оҕолорбор таабырын таайтарыам.(**аудио сангардыы**)

Бастакы таабырыны таайтарыы. Бири атаҕар эргийэр, остуол ньуурун кэрийэр баар үһү. (иэрэгэй).маладьыастар.

Иккис таабырыны таайабыт.

-Ытыс көхсүгэр таба түспэт ,хаптарбат харандаас баар үһү. (Хабылык)

Иитээччи - Толкуйдатар оонньоу- слайд (ураты ойууну таай)

- Сахалыы иһиттэргэ ураты ойууну булун. (иэрэгэй)

- музыкальнай инструменна ураты ойууну бул.(хабылык)

Иитээччи- оҕолоор маладьыастар, барытын таайдыгыт. Бэйбэрикээн эмээхсин биһигини ыалдыттаппыккара улахан махтал. Биһиги олус элбэҕи биллибит.Оҕолоор Бэйбэрикээн аптаах маллаах иһит бэлэхтиир.(аудио сангардыы)

салҕыы маллаах иһитин бэлэхтиир

Иитээччи - Оҕолоор уһуяаммытыгар кэллибит. (Чуораан аптаах тыаһынан уһуяаммытыгар кэллибит)

- өбүгэлэрбит баай билиилээх, бу курдук иллээх, эйэлээх , тулуурдаах, дьулуурдаах, дьон буола улаатын диэн алгыылар.

Түмүк

Оџолоор бүгүннү ооньуу дьарыкка тугу биллигит?

(Төгүрүччү туран чуораан бэрсэн эппиэттэтии)

1. Эн ханнык остуол ооньуутун сөбулээтин? (оџолоор эппиэттэрэ)
2. Маннык сахалы остуол ооньууларын ооньуон этэ дуу?
3. Иэрэгэйи туохтан онорбуттарый?
4. Бэйбэрикээн таабырыныгар ханнык остуол ооньуутун таайтарда ?
6. Балаџанна ким көрүстэ.?

Бэйбэрикээн аптаах маллаах иһитигэр туох баара буолуой, көрүөххэйин эрэ оџолоорго бэлэџин туттарыы. Мин бүгүн эһигини кытта ооньооммун олус астынным. Сахалы остуол ооньууларын ооньуохут, үөрэтиэххит диэн эрэнэбин. Көрсүөххэ диэри.

«Кэнчээри оџону сайыннарар киин »

Аһаџас дьарык конспега

"Сахалыы остуол оонньуулар"

Улахан бөлөххө

Иитээччи: Осипова Зоя Афанасьевна

КК – 1 кат

2023с